

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA

SOCIOLEKT V PROSTŘEDÍ ČAJOVNY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Hana Horová

Český jazyk se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: doc. PaedDr. Helena Chýlová, Ph.D.

Plzeň 2020

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 30. dubna 2020

.....
vlastnoruční podpis

Děkuji docentce Chýlové za její cenné rady a pomoc s odborným vedením této práce.

Děkuji všem respondentům za jejich ochotu a čas.

ORIGINÁL ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

OBSAH

1	ÚVOD.....	7
1.1	CÍL A METODY PRÁCE	7
1.2	VYTČENÍ HYPOTÉZ	8
2	TEORETICKÁ VÝCHODISKA	9
2.1	STRATIFIKACE NÁRODNÍHO JAZYKA	9
2.1.1	Spisovný jazyk.....	9
2.1.2	Nespisovný jazyk.....	9
2.1.3	Strukturní a nestrukturní útvary	10
2.2	ETYMOLOGIE SLOVA SLANG	10
2.3	SLANG A SOCIOLEKT.....	10
2.4	ASPEKTY SLANGU.....	11
2.4.1	Nespisovnost.....	12
2.4.2	Komunikativní funkčnost	12
2.4.3	Systémovost.....	12
2.4.4	Snaha o pojmovou diferenciaci.....	13
2.4.5	Stav, propracovanost, přístupnost a stupeň praktického užívání odborného názvosloví.....	13
2.4.6	Snaha o vyjádření expresivity	13
2.4.7	Mluvené jazykové projevy.....	13
2.4.8	Uzavřenost určitého prostředí	13
2.4.9	Věkové a sociální složení příslušníků slangového prostředí	14
2.4.10	Psychické faktory	14
3	VNITŘNÍ KLASIFIKACE SOCIOLEKTU V PROSTŘEDÍ ČAJOVNY	15
3.1	PROSTŘEDÍ	15
3.2	UŽIVATELÉ SLANGU	16
3.3	ZPŮSOBY TVOŘENÍ SOCIOLEKTŮ	16
3.3.1	Postupy transformační	16
3.3.1.1	Derivace sufixální.....	16
3.3.1.2	Univerbizace.....	17
3.3.1.3	Zkracování.....	17
3.3.1.4	Kompozice.....	17

3.3.2	Postupy transpoziční	17
3.3.2.1	Přenesení významu	18
3.3.2.2	Přejímání z cizích jazyků.....	18
3.3.2.3	Přejímání z jiných útvarů národního jazyka	18
3.3.2.4	Frazeologismy	18
3.3.2.5	Nejasný původ slova.....	18
3.4	VÝZNAMOVÉ VZTAHY	19
4	PRAKTICKÁ ČÁST.....	20
4.1	JAZYKOVÁ CHARAKTERISTIKA ZKOUMANÉHO SLANGOVÉHO MATERIÁLU	20
4.1.1	Substantiva.....	20
4.1.2	Adjektiva.....	21
4.1.3	Verba.....	21
4.2	SÉMANTICKÉ SKUPINY SOCIOLEKTISMŮ	21
4.2.1	Názvy osob	21
4.2.2	Názvy čajů	22
4.2.3	Názvy nástrojů a prostředků souvisejících s čajem	22
4.2.4	Názvy nástrojů a prostředků souvisejících s vodní dýmku.....	22
4.2.5	Názvy dějů	23
4.2.6	Místní názvy	23
4.3	TVOŘENÍ SOCIOLEKTŮ	23
4.3.1	Postupy transformační	23
4.3.2	Postupy transpoziční	24
4.4	VÝZNAMOVÉ VZTAHY	25
4.4.1	Synonymie	25
4.4.2	Homonymie	25
5	SLOVNÍK ZÍSKANÝCH SOCIOLEKTISMŮ	26
5.1	POPIS STAVBY HESLA.....	26
6	ZÁVĚR	36
7	RESUMÉ	39
8	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	40
9	PŘÍLOHY	42

1 ÚVOD

Čajovna je specifické prostředí, v němž již mnoho let ráda a často trávím svůj volný čas. Proto jsem se v rámci vypracování bakalářské práce rozhodla právě pro téma sociolektu v prostředí čajovny. Mohu zde uplatnit svou dobrou a dlouholetou znalost prostředí, která je nezbytná pro výzkum sociolektu, a zároveň svůj zájem o lingvistickou disciplínu věnující se výzkumu sociolektů.

Prostředí čajoven je velmi zajímavé a svou jakousi tajemnou atmosférou stále přitahuje velké množství lidí, kteří ale mohou mít problém proniknout do daného sociolektu a porozumět mu. V této práci chci proto také přiblížit výrazy používané v čajovně lidem, kteří zatím čajovny nenavštěvují a chtěli by se o této problematice dozvědět více informací.

Při přípravě k vypracování této práce jsem zjistila, že se sociolektu v prostředí čajovny nevěnuje žádný známý slovník slangů, přestože jsou čajovny v Česku, zejména mezi mladými lidmi, velmi populární. Tento jev si vysvětluji zejména tím, že je tradice čajoven v Česku poměrně krátká, a proto zatím stojí tento sociolekt mimo zájem jazykovědců.

1.1 CÍL A METODY PRÁCE

V teoretické části popíšu stratifikaci českého národního jazyka a zaměřím se na jeho strukturní a nestrukturní útvary. Dále budu definovat slang z více úhlů pohledu. Také vymezím jednotlivé jazykové a mimojazykové aspekty slangu. V další části charakterizují prostředí čajovny a uživatele daného slangu. Posléze se budu věnovat tvoření sociolektů, transformačnímu a transpozičnímu postupu. Praktická část sestává z jazykové charakteristiky zkoumaného slangového materiálu. Následně budou sociolektismy rozděleny podle slovnědruhové příslušnosti a dále budou rozděleny do jednotlivých sémantických skupin. Výsledkem sebraných sociolektismů poté bude tvorba slovníčku.

Vzhledem k tomu, že neexistuje žádný slovník ani lingvistická práce zabývající se slangem v čajovnách, vycházela jsem při sběru sociolektismů ze zájmových online magazínů a diskuzí ve facebookových skupinách věnujících se tématu čajoven. Velmi přínosný byl pro sběr sociolektismů blog Dýmkařův koutek, jehož obsah byl vydán i knižně pod názvem Dýmkařská bichle. Nejvíce dat jsem ale získala díky dotazníkům,

příčemž respondenti byli lidé, kteří často navštěvují čajovny, nebo je provozují. Ještě před samotným vytvořením a rozesláním dotazníku jsem se sešla se třemi lidmi, kteří se pohybují v daném prostředí, a prostřednictvím řízeného rozhovoru jsem se dozvěděla informace potřebné k tvorbě dotazníku. K těmto schůzkám došlo v lednu roku 2020.

Co se týče metod výzkumu slangu, využila jsem v první řadě metodu řízeného rozhovoru, který sloužil jako odrazový můstek pro další práci a sběr sociolektismů. Následně jsem využila metodu dotazníkovou, díky níž lze získat velké množství odpovědí za relativně krátkou dobu. Vytvořila jsem online dotazník přes službu Formuláře Google, s jehož pomocí jsem shromažďovala data od konce února do poloviny března roku 2020. Sběr dat jsem poté ještě doplnila o excerpci zájmových blogů na internetu a dalším zdrojem pro excerpci byly zájmové skupiny na sociální síti Facebook. Použitím všech těchto metod jsem získala celkem 182 sociolektismů.

Původně jsem chtěla také využít excerpci časopisů a knih pojednávajících o čaji a vodních dýmkách, nicméně jsem následně zjistila, že tyto materiály jsou odborně zaměřené, a žádná slangová slova se v nich nevyskytují. Z tohoto důvodu jsem je nakonec pro účel excerpcce nevyužila.

1.2 VYTČENÍ HYPOTÉZ

V rámci následného zkoumání vybraného sociolektu budu vycházet z těchto hypotéz:

- Čajovna je ve své podstatě typem pohostinského zařízení, lze tedy předpokládat, že některé sebrané slangové výrazy mohou být takzvanými interslangismy. Mohou se tedy částečně vyskytovat zároveň i ve slangu, který souvisí například s pohostinstvím.
- Sociolekt v prostředí čajovny lze zařadit mezi zájmové sociolekty, pro které je typická snaha o ozvláštnění pojmenování na rozdíl od profesionálních sociolektů, které jsou charakteristické kladením důrazu na dorozumivací funkci a na jednoznačnost.
- Pro slangy je typické, že největší část slangových výrazů sestává ze substantiv a verb. Není tedy důvod se domnívat, že by tomu v tomto případě mělo být jinak.

2 TEORETICKÁ VÝCHODISKA

2.1 STRATIFIKACE NÁRODNÍHO JAZYKA

V Encyklopedickém slovníku češtiny se můžeme o stratifikaci národního jazyka dočíst následující informace. „V současnosti se národní jazyk nejví jako útvar jednotný. V souvislosti se stále aktuální vnitřní diferenciací sdělovacích potřeb současné vyspělé národní společnosti a v souvislosti s dalšími faktory (místními, profesními, zájmovými aj.) se diferencuje na specifické jazykové útvary: jazyk spisovný, interdialekty, dialekty, slangy a argot.“¹ Národní jazyk se často dělí na spisovný a nespisovný, přičemž nespisovný lze poté ještě dělit na jednotlivé útvary nespisovného jazyka. Tímto členěním se zabývám v následujících odstavcích.

2.1.1 SPISOVNÝ JAZYK

Národní jazyk je tvořen spisovným jazykem na jedné straně a nespisovným jazykem na straně druhé. Spisovný jazyk se dělí na jazyk knižní, jazyk neutrální a na hovorovou češtinu. „Spisovná čeština není homogenní, je bohatě rozvrstvena stylově, funkčně i regionálně. Jádrem spisovné češtiny jsou prostředky stylově neutrální, vhodné pro jakýkoli typ textu. Prostředky knižní nacházíme v některých textech uměleckých, odborných, popř. v oficiálních nebo záměrně stylizovaných projevech psaných nebo mluvených, prostředky hovorové zejména v mluvené formě spisovné češtiny.“²

2.1.2 NESPISOVNÝ JAZYK

Mezi útvary nespisovného národního jazyka patří dialekt, interdialekt a obecná čeština. Dialekt (nářečí) se vyznačuje teritoriálním omezením užívání daných jazykových prostředků. „Interdialekt (nadrřečí) je nestabilizovaný útvar národního jazyka představující poslední vývojové stadium tradičních teritoriálních; ty ztrácejí svou specifikou, postupně se zbavují výlučných, nápadných znaků a vzájemně se sbližují.“³ „Zvláštní vrstvu slovní zásoby představují slova obecné češtiny, útvaru původně interdialektického, dnes však – především v Čechách – všeobecně užívaného v běžné

¹ KOL.: Encyklopedický slovník češtiny, s. 432.

² IVA NEBESKÁ: Spisovná čeština. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny.

³ MILENA ŠÍPKOVÁ (2017): INTERDIALEKT. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny.

mluvě.“⁴ Obecná čeština se vyvinula z dialektů české nářeční skupiny, konkrétně ze středočeského interdialektu, a je pro ni typické, že není teritoriálně vymezena.

2.1.3 STRUKTURNÍ A NESTRUKTURNÍ ÚTVARY

Národní jazyk lze dělit ještě jedním způsobem, a to na útvary strukturní a nestrukturní, přičemž strukturní útvary jsou charakteristické tím, že mají jazykové prostředky pro každou jazykovou rovinu (fonetickou, morfologickou, syntaktickou). Patří sem tedy spisovná čeština, dialekt, interdialekt, hovorová čeština). Naproti tomu se nestrukturní útvary (nebo též poloútvary) vyznačují *specifickým lexikem, aniž by měly vlastní strukturu v jiných jazykových rovinách.*⁵

2.2 ETYMOLOGIE SLOVA SLANG

O původu slova slang mají jazykovědci různé teorie. Ty nejzásadnější zde představím pro lepší pochopení problematiky slangu. František Kopečný uvádí, že je slang slovo skandinávského původu, které je poprvé doloženo v roce 1758, a jedná se o dějové jméno ke sling (vrhat, metat), přičemž původně toto slovo označovalo zpěvavý a lživý jazyk žebráků.⁶

„Starší, u nás dosud všeobecně rozšířený je výklad tohoto slova z anglického s’language (= něčí jazyk) ve významu vulgární jazyk. Sovětský lingvista M. M. Makovskij uvádí další možnosti výkladu: slovo slang pochází z cikánštiny, nebo ze severoanglických dialektů; E. Partridge pokládá slang za slovo původu norského.“⁷

2.3 SLANG A SOCIOLEKT

Pro správné pochopení problematiky sociolektu je nutné si vymezit pojmy slang a sociolekt, protože na ně různí jazykovědci nahlíží jinak. Vladimír Šmilauer klade důraz na lexikální rovinu slangu: „Nářečí i obecná čeština mají vedle zvláštností slovníkových i zvláštnosti tvarové, hláskové a skladební, odlišují se jiné útvary nespisovného jazyka jen stránkou slovníkovou, jinak používajíce obecné češtiny.“⁸ Jaroslav Hubáček označuje slang za jeden ze sociolektů, přičemž sociolekt dělí na argot, slang a profesní mluvu.

⁴ KOL. Příruční mluvnice češtiny, s. 93.

⁵ MARIE KRČMOVÁ, JAN CHLOUPEK (2017): NÁRODNÍ JAZYK. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny.

⁶ FRANTIŠEK KOPEČNÝ (1982): K etymologii slov slang, žargón, argot. In: Sborník prací z II. konference o slangu a argotu v Plzni, s. 28–30

⁷ JAROSLAV HUBÁČEK: Malý slovník českých slangů, s. 6.

⁸ VLADIMÍR ŠMILAUER: Nauka o českém jazyku, s. 22.

Novější definici slangu poskytuje Příruční mluvnice češtiny, přičemž autorkou této definice je Zdeňka Hladká: „Slang je soubor slov a frází užívaných skupinou lidí spojených stejným zájmem, eventuálně též profesí.“⁹ Dále pak: „Profesní mluva je soubor termínů a frází užívaných skupinou zaměstnanců při pracovním procesu.“¹⁰

Jaroslav Hubáček ve své přednášce K současnému stavu zkoumání sociolektů, která byla vydána v rámci Sborníku přednášek z 8. konference o slangu a argotu konané v Plzni ve dnech 26. - 27. února 2008, popisuje sociolekt (sociální dialekt) jako souhrnné označení poloútvářů národního jazyka, které označuje „na rozdíl od tradičních dialektů za útvary národního jazyka progresivní, stále dotvářené, podílející se podstatnou měrou na rozvoji slovní zásoby.“¹¹

Lze tedy tvrdit, že novějším vymezením termínu sociolekt je možné mnohem lépe definovat reálný stav nestrukturních útvarů, než je tomu u hyponymního termínu slang, který je zde chápán jako jedna ze součástí sociolektu. Jednotky sociolektu označujeme jako sociolektismy, které se dále rozdělují podle užití v určitém prostředí na profesionalismy (užívané v rámci profese) a na slangismy, pro něž je charakteristická příslušnost k určité zájmové skupině.

Sociolekty lze rozlišovat na „vyšší“ (lékařský sociolekt), který inklinuje ke spisovnosti, a na „nižší“, pro nějž je příznačná nižší míra spisovnosti až nespisovnost.¹² Při klasifikaci sociolektu jako speciální lexikální vrstvy českého jazyka se uplatňují aspekty jazykové (zejména využívání produktivních pojmenovávacích postupů bez zření k jejich spisovnosti, snahy o pojmovou diferenciaci, vztah ke stávající terminologii oboru, komunikativní funkčnost a vyjadřování expresivity) a mimojazykové (povaha a stupeň uzavřenosti prostředí, věkové a sociální složení uživatelů, faktory psychické).¹³

2.4 ASPEKTY SLANGU

Slang je možné posuzovat ze dvou hledisek, jazykového a mimojazykového, přičemž tyto dvě hlediska se běžně nevydělují, jelikož jsou vzájemně provázané.

⁹ KOL. Příruční mluvnice češtiny, s. 94.

¹⁰ KOL. Příruční mluvnice češtiny, s. 94.

¹¹ JAROSLAV HUBÁČEK. K současnému stavu zkoumání sociolektů. Sborník přednášek z 8. konference o slangu a argotu, s. 5.

¹² JAROSLAV HUBÁČEK, MARIE KRČMOVÁ (2017): SOCIOLEKT. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny.

¹³ JAROSLAV HUBÁČEK, MARIE KRČMOVÁ (2017): SOCIOLEKT. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny.

Jaroslav Hubáček zařazuje mezi jazykové aspekty slangu nespisovnost, komunikativní funkčnost a využívání produktivních pojmenovávacích postupů při tvoření, systémovost, snaha o pojmovou diferenciaci, stav odborné terminologie, vyjadřování expresivity a vhodnost pro mluvené jazykové projevy.¹⁴

Mimojazykové aspekty jsou v různých slanzích rozdílné a mohou se uplatňovat s různou intenzitou. K těmto aspektům řadíme stupeň uzavřenosti daného prostředí, jeho stáří, tradice a rychlost rozvoje, věkové a sociální složení příslušníků určitého prostředí a také psychické faktory.¹⁵

2.4.1 NESPISOVNOST

„Jedním ze základních jazykových znaků slangového výraziva je jeho nespisovnost. Slangové názvy si totiž uvědomujeme jako slangová synonymní pojmenování k pojmenováním spisovným, nejčastěji k termínům.“¹⁶ Slangové názvy lze roztrždit na více či méně spisovné. Nespisovné názvy mívají často expresivní příznak, nebo se může dokonce jednat o vulgarismy.

2.4.2 KOMUNIKATIVNÍ FUNKČNOST

Dalším aspektem tvoření slangových výrazů je komunikativní funkčnost. Díky slangismům spolu mohou jejich uživatelé komunikovat stručně a jednoznačně. V praxi je tento jazykový jev nejlépe doložitelný na příkladu univerbizace. Zejména v pracovních slanzích, méně pak v zájmových slanzích, je potřeba komunikovat rychle a co nejvíce eliminovat riziko nepochopení sdělení. Univerbizace se uplatňuje primárně při tvorbě nových slov v rámci derivace nebo kompozice, sekundárně například u přejatých slov v případech transpozičních postupů.

2.4.3 SYSTÉMOVOST

Systémovost není v oblasti slangů tak zřetelná, jako je tomu u strukturních útvarů národního jazyka. Dle Jaroslava Hubáčka lze sledovat vzájemnou závislost slangových výrazů v rovině obecně slangové i v rámci jednotlivých slangů. Jednoslovné výrazy zde řadíme mezi systémové výrazy. Víceslovné výrazy u slangů, které projevují vyšší míru jazykové hravosti a kreativity, patří naopak mezi výrazy nesystémové.

¹⁴ JAROSLAV HUBÁČEK: O českých slanzích, s. 19.

¹⁵ JAROSLAV HUBÁČEK: O českých slanzích, s. 25.

¹⁶ JAROSLAV HUBÁČEK: O českých slanzích, s. 19.

2.4.4 SNAHA O POJMOVOU DIFERENCIACI

„Ve slanzích se uplatňuje i snaha o pojmovou diferenciaci, která může být ve srovnání s odborným vyjádřením větší či menší v souladu s pojmenovávacími potřebami v pracovním nebo v zájmovém prostředí.“¹⁷

2.4.5 STAV, PRACOVANOST, PŘÍSTUPNOST A STUPEŇ PRAKTICKÉHO UŽÍVÁNÍ ODBORNÉHO NÁZVOSLOVÍ

Různé pracovní a volnočasové oblasti mají odlišné podmínky ohledně přístupu k užívání odborného názvosloví. U tradičních odvětví (řemesla, technické obory) mnohdy chyběla česká terminologie, což vedlo k přejímání německých výrazů a jejich následné upravování pro potřeby uživatelů daných slangů. Naopak v netradičních odvětvích byla uplatňována česká terminologie a zároveň vznikaly slangové výrazy,

2.4.6 SNAHA O VYJÁDŘENÍ EXPRESIVITY

Neméně podstatným znakem je snaha o vyjádření expresivity, kterou má slang společnou se strukturálními útvary národního jazyka. Pro účel věcného pojmenování existují v obou oblastech nociónální (bezpříznakové) výrazy, jejich určitým protikladem jsou poté nenociónální výrazy s expresivním příznakem.

2.4.7 MLUVENÉ JAZYKOVÉ PROJEVY

Poslední jazykový aspekt popisuje primární existenci slangu ve své mluvené podobě, která má určitá specifika.

2.4.8 UZAVŘENOST URČITÉHO PROSTŘEDÍ

Tento mimojazykový aspekt do značné míry ovlivňuje daný slang z hlediska množství a ustálenosti slangismů. Obecně se více slangových výrazů objevuje v uzavřených prostředích, kde spolu lidé tráví delší dobu na určitém místě, nebo se jedná o prostředí, které je nepřístupné pro veřejnost. V otevřených prostředích je tato tendence jiná. Slangových výrazů zde spatřujeme méně a nejsou tak ustálená, jako je tomu v prvním případě. Je nutné zde zmínit i roli stáří prostředí a rychlosti rozvoje. Starší prostředí obvykle obsahují více slangismů, avšak některá prostředí (a tudíž i slangy z těchto prostředí) mohou být na ústupu, nebo dokonce zaniknout. Pokud jsou tyto slangové názvy zaznamenané, hovoříme o nich jako o zastaralých.

¹⁷ JAROSLAV HUBÁČEK: O českých slanzích, s. 23.

2.4.9 VĚKOVÉ A SOCIÁLNÍ SLOŽENÍ PŘÍSLUŠNÍKŮ SLANGOVÉHO PROSTŘEDÍ

Věkové složení příslušníků slangového prostředí je neméně podstatným mimojazykovým aspektem. Pro prostředí, v němž se vyskytují především mladí lidé (např. studentské, sportovní), je typická snaha o ozvláštnění pojmenování, jazyková hravost a kreativita. V těchto prostředích také dochází k častějšímu střídání uživatelů daného slangu. Z hlediska sociálního složení příslušníků slangového prostředí lze tvrdit, že vzdělání nehraje při užívání slangu velkou roli. Slang dělíme na nižší (např. studentský, trampský) a vyšší (např. lékařský, právnícký). Vyšší slang je sice zastoupen méně, ale přesto má své uživatele.

2.4.10 PSYCHICKÉ FAKTORY

„Ve slanzích se uplatňují významnou měrou i faktory psychické. Projevují se hlavně dvojím způsobem: jednak jako snaha příslušníků určitého prostředí o jazykové vyjádření výjimečnosti provozované činnosti, jednak jako snaha o rychlé začlenění do prostředí nebo i demonstrování příslušnosti k němu, a to i mimo specifické slangové prostředí. V druhém případě jde o jev častý u lidí nově se do prostředí dostávajících.“¹⁸

¹⁸ JAROSLAV HUBÁČEK: O českých slanzích, s. 26.

3 VNITŘNÍ KLASIFIKACE SOCIOLEKTU V PROSTŘEDÍ ČAJOVNY

V této práci se zabývám sociolektem, který je zde chápán jako nadřazený pojem pro slang, profesní mluvu a argot. Nedomnívám se však, že by se v sociolektu v prostředí čajovny vyskytovaly argotické výrazy. Naopak zde bude převažovat slang, tedy zájmová mluva, nad profesní mluvou. Je tomu tak z toho důvodu, že navštěvování čajoven je volnočasová aktivita.

3.1 PROSTŘEDÍ

Povaha slangového prostředí je základním kritériem, díky kterému je možné vydělit slang jako jednu z lexikálních vrstev národního jazyka. Obecně lze diferencovat prostředí na zájmové a pracovní.¹⁹ Pracovním prostředím rozumíme nějaké místo, kde skupina osob vykonává práci. Oproti tomu je zájmové prostředí nevázané na konkrétní místo. Prostředí čajovny bych zařadila spíše k prostředí zájmovému. O pracovní prostředí by se mohlo jednat v případě zaměstnanců čajovny.

Čajovna je, podobně jako kavárna, klidné místo, kde se lze delší dobu posedět. V čajovnách se podávají nejrůznější druhy čajů, drobné občerstvení a v některých případech vodní dýmky. S vodními dýmkami je to poměrně komplikované, některé čajovny zastávají názor, že do čajoven patří a tvoří značnou část zisků těchto čajoven. Jiné to striktně odmítají a nabízejí pouze čaje. V rámci zkoumání sociolektu v této práci ale čajovny takto nerozdělují, ani to není předmětem zkoumání. Všeobecně lze ale považovat prostředí čajovny za velmi otevřené.

Fenomén čajoven je u nás ve srovnání s ostatními evropskými státy velmi specifický. Soňa, Zdeněk a Michal Thomovi jej ve své knize Příběh čaje popsali takto: „Čajová vlna, jež započala na počátku devadesátých let minulého století, je stále na vzestupu. Svědčí o tom množství nově vznikajících čajoven. V Čechách i na Moravě jich objevíte kolem dvě stě padesáti a stále vznikají nové. Mnohé čajovny se snaží napodobovat exotické prostředí, míchají prvky čínské, japonské, arabské i pseudoorientální. Punc originality jim dodává vybavení nábytkem, který často pochází z půd a skládek. Tento rys, typický pro irské hospody, čajovnám propůjčuje ležérnost, útulnost a nostalgickou, lehce

¹⁹ JAROSLAV HUBÁČEK: Malý slovník českých slangů, s. 8.

meditativní atmosféru. Jiné čajovny vsadily na obvyklý kavárenský interiér, na nic si nehrají, nesnaží se vytvořit či navodit určitou iluzi.“²⁰

3.2 UŽIVATELÉ SLANGU

V čajovnách se scházejí převážně mladí lidé ve věku zhruba od patnácti do čtyřiceti let. Navštěvování těchto míst však není věkem podmíněno, stejně tak není podmíněno ani vzděláním nebo socioekonomickým statutem. Lidé chodí do čajoven za účelem relaxace a odpočinku. Tráví tam svůj volný čas například povídáním s přáteli, četbou nebo hraním deskových her. Můžeme vydělit dva typy návštěvníků čajoven: „dýmkaře“ a „čajaře“. „Čajař je člověk, který čaj nejen rád pije a připravuje, ale také člověk, u něhož čaj již prostoupil do více oblastí života. Čaj má pro něj vícevrstevný význam – není to jen nápoj, není to jen prostředník setkání, není to pouhé povzbuzovadlo. Čaj v sobě nese všechny tyto významy, a proto čajař je někdo, pro koho všechny tyto významy hrají svou roli.“²¹

3.3 ZPŮSOBY TVOŘENÍ SOCIOLEKTŮ

Při tvorbě sociolektů je jedním ze základních aspektů komunikativní funkčnosti, jak uvádí Jaroslav Hubáček ve své knize O českých slanzích. Píše zde o univerbizaci, „která je ve slanzích velmi aktuální a je část motivací vzniku slangových názvů.“²² Tvoření sociolektismů dělíme dle postupů, a to na postupy transformační a transpoziční. U obou postupů jsou dále uvedeny konkrétní způsoby tvorby slov.

3.3.1 POSTUPY TRANSFORMAČNÍ

Tento způsob tvoření slov je slovotvorný. Ze slov, která již v jazyce existují, jsou tvořena nová slova, čímž dochází k obohacování slovní zásoby. Mezi postupy transformační lze řadit derivaci sufixální, univerbizaci, zkracování a kompozici neboli skládání.

3.3.1.1 Derivace sufixální

„Slangové názvy se velmi často tvoří odvozováním, téměř výhradně příponovým; uplatňují se zejména produktivní přípony.“²³ Sociolektismy vzniklé derivací sufixální se dají roztrždit podle jednotlivých sémantických kategorií, přičemž pro každou jednotlivou

²⁰ THOMOVI: Příběh čaje, s. 280.

²¹ KATEŘINA BINKOVÁ: ŽIVOT JAKO ČAJOVÝ OBŘAD aneb o subkultuře čajařů v ČR. Praha, 2009. diplomová práce, s. 25.

²² JAROSLAV HUBÁČEK: O českých slanzích, s. 20.

²³ JAROSLAV HUBÁČEK. Malý slovník českých slangů, s. 14.

kategorii je typické užití jiných sufixů. V případě názvů osob se jedná například o názvy osob činitelské, názvy osob konatelské a přechýlené názvy. Odvozováním vznikají i sociolektismy z řad sloves a přídavných jmen, oproti podstatným jménům jsou ovšem mnohem méně zastoupeny.

3.3.1.2 Univerbizace

Dalším produktivním postupem při tvoření sociolektismů je univerbizace, při níž dochází ke vzniku jednotlivého slova ze sousloví. Využívání univerbizovaných slov může být dokladem pro snahu o jazykovou úspornost. Při práci v čajovně může být výhodné použití jednoho slova místo sáhodlouhého popisu dané věci.

3.3.1.3 Zkracování

Tvorba zkratk a zkratkových slov je motivována snahou o kratší a zvukově zjednodušené vyjádření. Tyto názvy mívají menší počet slabik, zjednodušené souhláskové skupiny a charakteristický je zde i výskyt jinak hláskově upravovaných názvů.²⁴

3.3.1.4 Kompozice

„Kompozičního postupu se užívá hlavně tam, kde předlohou je víceslovné pojmenování (spojení slov více či méně volně nebo sousloví), motivací tohoto způsobu tvoření je tedy hlavně snaha o jednoslovné vyjádření.“²⁵ Skládání je tedy hojně využíváno v prostředích, kde je nutná rychlá a přesná domluva, jako je tomu v případě profesionálních slangů.

3.3.2 POSTUPY TRANSPOZIČNÍ

Těmito postupy rozumíme obohacování slovní zásoby neslovotvorným způsobem. Slova tedy nevznikají odvozováním nebo jinými transformačními postupy, nýbrž na základě přenesení lexikálního významu. Patří sem metaforické tvoření, metonymické tvoření, frazeologismy, ale také přejímání slov z cizích jazyků.

²⁴ JAROSLAV HUBÁČEK. Malý slovník českých slangů, s. 17.

²⁵ JAROSLAV HUBÁČEK: Malý slovník českých slangů, s. 16.

3.3.2.1 Přenesení významu

„Velmi často se slangové názvy tvoří přenášením slovního významu, tzv. sémantickým tvořením, a to metaforickým (na základě podobnosti vnějších znaků denotátů), méně metonymickým (na základě vnitřní souvislosti denotátů).“²⁶

3.3.2.2 Přejímání z cizích jazyků

Při tvorbě sociolektismů je produktivní také přejímání z cizích jazyků. Důvody přejímání mohou být různé: chybějící nebo ne včas propracovaná a dostatečně bohatá domácí terminologie, snaha o zachování pojmů specifických v určitém prostředí, snaha o zjednodušené vyjádření v případech, kde domácí název je realizován souslovím nebo kde je dlouhý a málo výrazný.²⁷

3.3.2.3 Přejímání z jiných útvarů národního jazyka

Tento neslovtvorný postup není při tvorbě sociolektismů příliš produktivní. V odborných publikacích není mnohdy vůbec zmíněn, a pokud ano, tak jen velmi stručně.

3.3.2.4 Frazeologismy

Jaroslav Hubáček uvádí, že se nepříliš často slangové názvy realizují jako víceslovná pojmenování neboli frazeologismy.²⁸ Víceslovná pojmenování jsou totiž v rozporu s tendencí slangu po krátkých, jednoslovných a výstižných pojmenováních. Frazeologismy lze členit na větné a nevětné. Větné frazeologismy jsou tvořeny větou. Nevětné frazeologismy se dále dělí na nominální a verbální, kdy je základ nominálních frazeologismů tvořen jménem a základ verbálních frazeologismů je tvořen slovesem.

3.3.2.5 Nejasný původ slova

Velmi zřídka se může stát, že je nemožné určit původ sociolektismu. K této situaci může dojít, když se dané slovo používá, ale nikdo z uživatelů sociolektu si už nevzpomíná, jaký je původ slova. Toto může být problémem, zejména pokud ve slangovém prostředí dochází ke střídání uživatelů konkrétního sociolektu.

²⁶ JAROSLAV HUBÁČEK: Malý slovník českých slangů, s. 17.

²⁷ JAROSLAV HUBÁČEK: Malý slovník českých slangů, s. 19.

²⁸ JAROSLAV HUBÁČEK: Malý slovník českých slangů, s. 18.

3.4 VÝZNAMOVÉ VZTAHY

Mezi sociolektismy jsou patrné významové vztahy dvojího druhu. Prvním vztahem je synonymie. Synonymií označujeme „jev, že v jazyce různá slova a mluvnické prostředky vyjadřují též nebo podobný význam“²⁹. Značné množství synonymních řad svědčí o potřebě uživatelů sociolektu mít možnost výběru z několika synonymních výrazů v rámci komunikace. Druhým vztahem je homonymie. Homonymní slovo je takové, které zní stejně jako slovo jiného významu³⁰. Jak vztah homonymie, tak i vztah synonymie jsou charakteristické především pro zájmový slang, a to z důvodu velké jazykové rozmanitosti a pestrosti. Zájmové slangy taktéž vykazují značnou míru hravosti, která může být podpořena právě těmito významovými vztahy.

²⁹ Slovník spisovného jazyka českého[online]. [cit. 2020-03-11]. Dostupné z:<http://ssjc.ujc.cas.cz/>

³⁰ Slovník spisovného jazyka českého[online]. [cit. 2020-03-11]. Dostupné z:<http://ssjc.ujc.cas.cz/>.

4 PRAKTICKÁ ČÁST

Praktickou část jsem rozdělila na jazykovou charakteristiku sociolektu v prostředí čajovny včetně zařazení sociolektismů k jednotlivým slovním druhům. Následně se věnuji rozčlenění sociolektismů do sémantických skupin. V poslední části této kapitoly popisují významové vztahy mezi získanými sociolektismy, a to synonymií a homonymií.

4.1 JAZYKOVÁ CHARAKTERISTIKA ZKOUMANÉHO SLANGOVÉHO MATERIÁLU

Ze sebraného jazykového materiálu jsem vydělila jednoslovné názvy, které následně přiřazuji jednotlivým slovním druhům. V případech víceslovných pojmenování mluvíme o frazeologismech. V rámci slovnědruhové charakteristiky sociolektismů se setkáváme se třemi dominantními slovními druhy – substantivy, adjektivy a verby. Pro sociolektu je příznačné převažování substantiv, což je patrné i v případě sociolektu v prostředí čajovny.

4.1.1 SUBSTANTIVA

Při tvoření substantiv se uplatňují jak slovotvorné, tak i neslovotvorné způsoby vzniku. V rámci této práce jsem získala celkem 136 substantiv. Z těch utvořených slovotvorně uvádím například čajník – zaměstnanec čajovny, vodnice – vodní dýmka, bělouš – bílý čaj. Substantiva utvořená Neslovotvorně jsou například koláč – slisovaný černý čaj pu-erh, kotel – místo, kde se nahřívají uhlíky do vodní dýmky, též součást vodní dýmky určená pro umístění uhlíků, medúza – typ vodní dýmky připomínající svým tvarem medúzu. Následně jsem substantiva rozdělila do sémantických skupin, a to následovně: názvy osob (dýmkař – člověk kouřící vodní dýmku, čajomilec – zákazník čajovny), názvy nástrojů a prostředků souvisejících s čajem (moře – čajové moře, špunt- malý šálek na čaj, chladičko – nádoba sloužící k ochlazení vody na požadovanou teplotu), názvy nástrojů a prostředků souvisejících s vodní dýmku (samozápalák – samozápalný uhlík, zpěťňák – zpěťný ventil, popelník – tácek k oklepávání uhlíků), názvy dějů (čajení – pití čaje, vodnění – kouření vodní dýmky), názvy místní (čajka – čajovna, box – místo v čajovně, kde sedí zákazníci) a ostatní názvy (dýmgustace – degustace vodních dýmek).

4.1.2 ADJEKTIVA

Počet adjektiv je výrazně nižší, než je tomu u předcházející skupiny substantiv, přesto můžeme některé z nich zmínit (zdýmený – člověk, který vykouřil velké množství tabáku nebo kouřil příliš dlouho, zčajovaný – člověk, který vypil velké množství silného čaje, mrtvý – o vodní dýmce, která obsahuje po dlouhém kouření už jen spálený tabák).

4.1.3 VERBA

Pokud srovnáme slangová slovesa se substantivy, můžeme tvrdit, že slovesa nejsou zastoupena v takové míře jako podstatná jména, je jich ovšem více než adjektiv. Nelze zdůraznit dominanci určité přípony při odvozování sloves. Tyto přípony jsou obsažené v jednotlivých slovesech v přibližně stejné míře. Získaná verba taktéž rozdělujeme dle způsobu utvoření na slovotvorně a neslovotvorně utvořená. Slovotvorně vzniklo například sloveso čajit – pít čaj. Neslovotvorně je pak utvořeno například sloveso kroužkovat – tvořit kroužky vyfoukáváním dýmu.

4.2 SÉMANTICKÉ SKUPINY SOCIOLEKTISMŮ

Získané slangové výrazy z řad substantiv jsem rozdělila do následujících sémantických skupin. Kritériem pro příslušnost k dané skupině je význam sociolektismů. Tyto skupiny zahrnují názvy osob, názvy čajů, názvy nástrojů a prostředků souvisejících s čajem, názvy nástrojů a prostředků souvisejících s vodní dýmku, názvy dějů a místní názvy.

4.2.1 NÁZVY OSOB

Názvy osob jsem rozdělila do dvou skupin, z nichž první zahrnuje zaměstnance čajovny (čajmen – zaměstnanec čajovny, čajovnice – zaměstnankyně čajovny). Druhá skupina sociolektismů pojmenovává návštěvníky čajovny (mládě – nezletilý návštěvník čajovny, čajíčkář – návštěvník čajovny, který si objednáva pouze čaj bez vodní dýmky). Nejproduktivnější slovotvornou kategorií tvoří v této sémantické skupině jména konatelská. Ta se odvozují ze jmenného základu příponami -ař, -ář (např. čajíčkář, dýmkař).

4.2.2 NÁZVY ČAJŮ

Poměrně početnou sémantickou skupinou jsou názvy čajů. Čaje jsou primárním sortimentem všech čajoven. Existuje velmi velké množství druhů čajů, což se odráží i v této sémantické skupině získaných sociolektismů. Čaje můžeme základně dělit dle způsobu zpracování na čaje bílé, zelené, oolongy a černé čaje. Další možností dělení čajů je podle jejich původu, například z Japonska, Číny, Indie a podobně. Běžně jsou jako čaje označovány i nápoje, které nemají s čajem, tedy nápojem z listů čajovníku, nic společného. Takové nápoje, například bylinné nebo ovocné čaje, nesou souhrnný název „nečaj“. Pro účely této práce jsou v kategorii názvů čajů zahrnuty veškeré tyto nápoje. Tato kategorie tedy obsahuje sociolektismy označující čaje rozdělené dle způsobu zpracování (bělouš – bílý čaj, černoch – černý čaj), sociolektismy označující čaje rozdělené dle země původu (japonec – japonský čaj, gruzínek – gruzínský čaj), sociolektismy označující „nečaj“ (mát'ák – mátový čaj, karkád'o – nápoje karkade z ibišku súdánského) a také sociolektismy označující jednotlivé sběry čaje (prvák – první sběr čaje, sekáč – druhý sběr čaje).

4.2.3 NÁZVY NÁSTROJŮ A PROSTŘEDKŮ SOUVISEJÍCÍCH S ČAJEM

Tato kategorie není příliš obsáhlá a zahrnuje názvy nádob používaných k přípravě čaje (moře – čajové moře) a názvy nádob určených ke konzumaci čaje (tykev – nádoba na maté). Slangové názvy vytvořené derivací sufixální se nejčastěji realizují příponou -tko (chladičko – nádoba sloužící k ochlazení vody na požadovanou teplotu).

4.2.4 NÁZVY NÁSTROJŮ A PROSTŘEDKŮ SOUVISEJÍCÍCH S VODNÍ DÝMKOU

Vodní dýmky nebývají vždy součástí sortimentu čajoven. Některé čajovny si zakládají na tom, že nenabízejí vodní dýmky, ale o to více se zaměřují na správnou přípravu čajů. Z tohoto důvodu je počet sociolektismů v této sémantické skupině menší, než je tomu u skupin předcházejících, které shromažďují výrazivo spojené s čajem. V této kategorii se tedy vyskytují názvy označující vodní dýmku (vodnice, vodárna), názvy typů vodních dýmek (prcek – malá vodní dýmka, ejmina – vodní dýmka značky Amy), dále názvy částí vodních dýmek (komín – vrchní část korunky typu badcha, bublátka – spodní část downstemu) a také příslušenství používané k přípravě vodních dýmek (kokosák – kokosový uhlík, světlota – světlý typ tabáku). Pro názornou ilustraci přikládám obrazovou

přílohu, kde je na přehledném schématu vyobrazena vodní dýmka včetně svých nejdůležitějších částí. Viz obr. č. 1.

4.2.5 NÁZVY DĚJŮ

V této kategorii jsou zahrnuty názvy dějů. Tyto názvy jsou nejčastěji vytvořeny příponou -ní jako substantiva slovesná (dýmení – kouření vodní dýmky, podbíjení – naplnění korunky menším množstvím tabáku), dále příponami -čka (čajovačka – pití čaje) a -tí (nabití – naplnění korunky tabákem).

4.2.6 MÍSTNÍ NÁZVY

Kategorie místních názvů zahrnuje pouze malé množství získaných sociolektismů. Názvy jsou zde tvořeny převážně derivací sufixální, například sufixem -árna (dýmkárna – místo zaměřující se na přípravu vodních dýmek).

4.3 TVOŘENÍ SOCIOLEKTŮ

Sociolektismy mohou být utvořeny buď slovotvorně (transformačním postupem), nebo neslovotvorně (transpozicním postupem). Obzvláště názvy čajů, které pocházejí z Japonska nebo Číny, často podléhají transformačním postupům pro lepší porozumění, jak na straně obsluhy čajovny, tak na straně zákazníků.

4.3.1 POSTUPY TRANSFORMAČNÍ

V rámci sběru sociolektismů z prostředí čajovny se z transformačních postupů uplatňuje nejčastěji derivace sufixální, univerbizace, kompozice a v nejmenší míře pak zkracování. Největší část získaných substantiv je utvořena derivací sufixální. Nejproduktivnějším sufixem je -ař (dýmkař – člověk, který kouří vodní dýmku) a -ka (čajmenka – pracovnice v čajovně) pro sémantickou kategorii osob. V sémantické kategorii názvů čajů jsou produktivní sufixy -ák (mát'ák – mátový čaj) a -čko (matéčko – čaj maté).

Mezi slova utvořená univerbizací zde patří například moře – čajové moře, jasmín'ák – jasmínový čaj, dračice – čaj dračí studna, vodárna – vodní dýmka. Zkratky a zkratková slova jsou v mém sběru zastoupena minimálně. Jako příklad zkratkového slova uvádím háemesko – typ korunky HMS (z anglického Heat Management System).

Ve velmi malé míře jsou zastoupeny i sociolektismy vzniklé kompozicí, přestože pokud přihlédneme k české slovo tvorbě jako k celku, kompozice je poměrně produktivní slovo tvorný postup. Ze získaných lexémů je to například čajgustace – degustace čajů.

4.3.2 POSTUPY TRANSPOZIČNÍ

Transpozičními postupy bylo v této práci utvořeno přibližně o polovinu menší množství sociolektismů než postupy transformačními. Velmi produktivním způsobem tvoření je z tohoto hlediska přenesení významu. Metaforizace je ve sběru výrazů zastoupena početněji než metonymizace.

V této práci se setkáme poměrně často se slovy, které byly přejaty z cizího jazyka. Na rozdíl od starších slangů, které většinou přejímaly množství slov z německého jazyka, se v našem sběru žádné takto přejaté výrazy neobjevily. V rámci získaných sociolektismů se nejčastěji vyskytuje přejímání z anglického jazyka, a to zejména v oblasti výraziva týkajícího se vodních dýmek, jelikož se nejnovější technologie šíří z Ameriky do Evropy, což s sebou přináší i nutnost pojmenování těchto nových skutečností. Dále se vyskytuje i přejímání z asijských jazyků, především z čínštiny a japonštiny. Je tomu tak proto, že čaje pocházející z Číny a Japonska jsou pojmenovávány v jazycích těch konkrétních zemí. Tato slova jsou následně přejímána a v mnohých případech i nadále upravována.

Dalším produktivním neslovo tvorným způsobem je přejímání z jiného útvaru národního jazyka. Díky tomuto neslovo tvornému postupu vznikly například tyto sociolektismy: kabel – šlauch k vodní dýmce, karafa – váza vodní dýmky.

Mezi transpoziční postupy řadíme i frazeologismy, které však všeobecně nejsou příliš časté, co do výskytu v jednotlivých sociolektech. V případě sociolektu v prostředí čajovny tvoří frazeologismy pouhý zlomek všech získaných sociolektismů. Frazeologismy členíme na větné a nevětné, přičemž větné frazeologismy se ve slovníku získaných sociolektismů vůbec nevyskytují.

V jednom případě bylo nemožné určit původ sociolektismu, a to konkrétně u lexému amígo – slazené maté. Domnívám se, že nemožnost dohledání původu slova se týká především mladších slangů, kde dochází k častějšímu střídání uživatelů daného slangu. Příkladem může být studentský slang.

4.4 VÝZNAMOVÉ VZTAHY

V této kapitole se zabývám významovými vztahy mezi získanými výrazy. Významové vztahy synonymie a homonymie jsou zastoupeny v poměrně velké míře. Kreativita, jakožto charakteristický jev zájmového slangu, je zde patrná v několika případech.

4.4.1 SYNONYMIE

Mezi významovými vztahy získaných výrazů se z větší části uplatňuje právě synonymie. Nejpočetnější je devítičlenná synonymní řada (bambusák, dědek, hlína, hlíňák, plíšňák, ponožky, staroch, šučko, výluh z hlíny – čaj pu-erh), dále osmičlenná synonymní řada (dýmka, farec, vodárna, vodárno, vodnice, vod'ule, pipe, šiša (psáno též shisha) – vodní dýmka).

4.4.2 HOMONYMIE

V slovníčku získaných výrazů se v rámci homonymních vztahů objevuje například substantivum opice, které ale označuje dva různé druhy čajů. Černota označuje jak černý typ tabáku, tak černý čaj. Kotel je označení pro místo nahřívání uhlíků, ale zároveň i místo umístění uhlíků na korunce vodní dýmky. V jednom případě se homonymie objevila u sloves, a to u sociolektismu přetáhnout. V souvislosti s vodními dýmky tento výraz znamená nabrat do plic velké množství kouře. V souvislosti s čaji se tento výraz objevil také, ovšem ve významu nechat vylouhovat čaj déle, než je doporučená doba louhování.

5 SLOVNÍK ZÍSKANÝCH SOCIOLEKTISMŮ

5.1 POPIS STAVBY HESLA

Součástí práce je slovník ze získaných sociolektismů. K jeho vytvoření jsem vycházela z lexikografických zásad, které jsou uplatněny ve Slovníku spisovné češtiny pro školu a veřejnost.³¹ Slovníková hesla jsem seřadila podle abecedy a dále jsem využila následujících principů ve stavbě hesla:

- heslové slovo je vyznačené tučně
- morfologická charakteristika (v případě substantiv koncovka v genitivu a v případě sloves jejich vid)
- víceslovná pojmenování jsou označena jako frazeologismy zkratkou fr.
- výklad lexikálního významu heslového slova
- zařazení heslového slova pomocí desetinného třídění
 - k slovnímu druhu
 - u substantiv - k sémantické skupině
 - podle způsobu tvoření
 - podle významových vztahů
- expresivita (označena zkratkou expr.)
- interslangismus (označený zkratkou int.)
- odkaz na synonymní hesla (za slovem viz)

³¹ KOL. Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost, s. 7-8.

A

aladinka, -y, f., vodní dýmka značky Aladin, 4.1.1, 4.2.4, 3.3.1.1, 4.4.1, viz alládinka

alládinka, -y, f., vodní dýmka značky Aladin, 4.1.1, 4.2.4, 3.3.1.1, 4.4.1, viz aladinka

amígo, -a, m., slazené maté, 4.1.1, 4.2.2, 3.3.2.5

B

bambusák, -u, m., čaj pu-erh, 4.1.1, 4.2.2, 3.3.2.1, metonymizace, 4.4.1, int., viz dědek, hlína, hlíňák, plísňák, ponožky, staroch, šučko, výluh z hlíny

bělouš, -e, m., bílý čaj, 4.1.1, 4.2.2, 3.3.1.2

božena, -y, f., čaj železná bohyně (Tie Guan Yin), 4.1.1, 4.2.2, 3.3.1.2, 4.4.1, viz božka

božka, -y, f., čaj železná bohyně (Tie Guan Yin), 4.1.1, 4.2.2, 3.3.1.2, 4.4.1, viz božena

bublátko, -a, n., spodní část downstemu, 4.1.1, 4.2.4, 3.3.1.1, expr.

bylinkáč, -e, m., bylinný čaj, 4.1.1, 4.2.2, 3.3.1.2

C

cihla, -y, f., slisovaný čaj pu-erh, 4.1.1, 4.2.2, 3.3.2.1, metaforizace, 4.4.1, viz hnízdo, puk

Č

čajař, -e, m., návštěvník čajovny, 4.1.1, 4.2.1, 3.3.1.1, 4.4.1, viz čajomil

čajařit, ned., pít čaj, 4.1.3, 4.4.1, viz čajíčkovat, čajit, čajovat

čajda, -y, m., čaj, 4.1.1, 4.2.2, 3.3.1.1, 4.4.2, expr.

čajda, -y, f., čajovna, 4.1.1, 4.2.6, 3.3.1.1, 4.4.1, 4.4.2, viz čajírna, čajka, hnízdo

čajení, -í, n., pití čaje, 4.1.1, 4.2.5, 3.3.1.1, 4.4.1, viz čajování, čajovačka

čajgustace, -e, f., degustace čajů, 4.1.1, 4.2.5, 3.3.1.4

čajíčkář, -e, m., návštěvník čajovny, který si objednává pouze čaj bez vodní dýmky, 4.1.1., 4.2.1, 3.3.1.1, expr.

čajíčkovat, ned., pít čaj, 4.1.3, 4.4.1, expr., viz čajařit, čajit, čajovat

čajírna, -y, f., čajovna, 4.1.1, 4.2.6, 3.3.1.1, 4.4.1, viz čajda, čajka, hnízdo

čajit, ned., pít čaj, 4.1.3, 4.4.1, viz čajařit, čajíčkovat, čajovat

čajka, -y, f., čajovna, 4.1.1, 4.2.6, 3.3.1.1, 4.4.1, viz čajda, čajírna, hnízdo

čajkař, -e, m., zaměstnanec čajovny, 4.1.1, 4.2.1, 3.3.1.1, 4.4.1, viz čajmajstr, čajman, čajmen, čajmistr, čajník, čajovník, tovaryš

čajmajstr, -a, m., zaměstnanec čajovny, 4.1.1, 4.2.1, 3.3.1.4, 4.4.1, viz čajkař, čajman,

čajmen, čajmistr, čajník, čajovník, tovaryš

čajman, -a, m., zaměstnanec čajovny, 4.1.1, 4.2.1, 3.3.1.4, 4.4.1, viz čajkař, čajmajstr, čajmen, čajmistr, čajník, čajovník, tovaryš

čajmen, -a, m., zaměstnanec čajovny, 4.1.1, 4.2.1, 3.3.1.4, 4.4.1, viz čajkař, čajmajstr, čajman, čajmistr, čajník, čajovník, tovaryš

čajmenka, -y, f., zaměstnankyně čajovny, 4.1.1, 4.2.1, 3.3.1.1, 4.4.1, viz čajovnice

čajmistr, -a, m., zaměstnanec čajovny, 4.1.1, 4.2.1, 3.3.1.4, 4.4.1, viz čajkař, čajmajstr, čajman, čajmen, čajník, čajovník, tovaryš

čajník, -a, m., zaměstnanec čajovny, 4.1.1, 4.2.1, 3.3.1.1, 4.4.1, viz čajkař, čajmajstr, čajman, čajmen, čajmistr, čajovník, tovaryš

čajomil, -a, m., návštěvník čajovny, 4.1.1, 4.2.1, 3.3.1.4, 4.4.1, viz čajař

čajovačka, -y, f., pití čaje, 4.1.1, 4.2.5, 3.3.1.1, 4.4.1, viz čajení, čajování

čajování, -í, n., pití čaje, 4.1.1, 4.2.5, 3.3.1.1, 4.4.1, viz čajení, čajovačka

čajovat, ned., pít čaj, 4.1.3, 4.4.1, viz čajařit, čajíčkovat, čajit

čajovnice, -e, f., zaměstnankyně čajovny, 4.1.1, 4.2.1, 3.3.1.1, 4.4.1, viz čajmenka

čajovnícký, vztahující se k čajovně, 4.1.2, 3.3.1.1

čajovník, -a, m., zaměstnanec čajovny, 4.1.1, 4.2.1, 3.3.1.1, 4.4.1, viz čajkař, čajmajstr, čajman, čajmen, čajmistr, čajník, tovaryš

čerňák, -u, m., černý čaj, 4.1.1, 4.2.2, 3.3.1.2, 4.4.1, viz černocho, černota

černocho, -a, m., černý čaj, 4.1.1, 4.2.2, 3.3.1.2, 4.4.1, int., viz čerňák, černota

černota, -y, f., černý čaj, 4.1.1, 4.2.2, 3.3.2.1, metaforizace, 4.4.1, 4.4.2, int., viz čerňák, černocho

černota, -y, f., černý typ tabáku, 4.1.1, 4.2.4, 3.3.2.1, metaforizace, 4.4.2, int.

červeňák, -a, m., červený čaj, 4.1.1, 4.2.2, 3.3.1.2

číňan, -a, m., čínský čaj, 4.1.1., 4.2.2, 3.3.1.2, int.

čong, -u, m., gaiwan, 4.1.1, 4.2.3, 3.3.2.2

čučák, -a, m., čaj Zhu Cha (Gunpowder), 4.1.1, 4.2.2, 3.3.2.2

D

dardžásek, -a, m., čaj darjeeling, 4.1.1, 4.2.2, 3.3.1.1, 4.4.1, expr., viz dárdžoř, dýdžej

dárdžoř, -e, m., čaj darjeeling, 4.1.1, 4.2.2, 3.3.1.1, 4.4.1, viz dardžásek, dýdžej

dát čajdu, fr., dát si čaj

dědek, -a, m., čaj pu-erh, 4.1.1, 4.2.2, 3.3.2.1, metonymizace, 4.4.1, expr., viz bambusák, hlína, hlíňák, plíšňák, ponožky, staroch, šučko, výluh z hlíny

déhápěčko, -a, m., čaj dahongpao, 4.1.1, 4.2.2, 3.3.2.2

densnout, dok., utlačit tabák v korunce, 4.1.3

domeček, -u, m., tarbuš, 4.1.1, 4.2.4, 3.3.2.1, metaforizace, 4.4.1, expr., viz domek

domek, -u, m., tarbuš, 4.1.1, 4.2.4, 3.3.2.1, metaforizace, 4.4.1, viz domeček

dračice, -e, f., čaj dračí studna (Long Jing), 4.1.1, 4.2.2, 3.3.1.2, 4.4.1, viz dračinec, drak, studna

dračinec, -e, m., čaj dračí studna (Long Jing), 4.1.1, 4.2.2, 3.3.1.2, 4.4.1, viz dračice, drak, studna

drak, -a, m., čaj dračí studna (Long Jing), 4.1.1, 4.2.2, 3.3.1.2, 4.4.1, viz dračice, dračinec, studna

druhák, -u, m., druhý sběr čaje, 4.1.1, 4.2.2, 3.3.1.2, 4.4.1, int., viz sekáč

dýdžej, -e, m., čaj darjeeling, 4.1.1, 4.2.2, 3.3.1.3, 4.4.1, viz dardžásek, dárdžoš

dýmení, -í, n., kouření vodní dýmky, 4.1.1, 4.2.5, 3.3.1.1, 4.4.1, viz dýmkaření, vodnění

dýmgustace, -e, f., degustace vodních dýmek, 4.1.1, 4.2.5, 3.3.1.4

dýmit, ned., kouřit vodní dýmku, 4.1.3, 4.4.1, viz dýmovat, šišovat, vodnit

dýmka, -y, f., vodní dýmka, 4.1.1, 4.2.4, 3.3.1.2, 4.4.1, viz farec, pipe, šiša, vodárna, vod'áro, vodnice, vod'ule

dýmkárna, -y, f., místo zaměřující se na přípravu vodních dýmek, 4.1.1, 4.2.6, 3.3.1.1

dýmkař, -e, m., kuřák vodní dýmky, 4.1.1, 4.2.1, 3.3.1.1

dýmkaření, -í, n., kouření vodní dýmky, 4.1.1, 4.2.5, 3.3.1.1, 4.4.1, viz dýmení, vodnění

dýmkařka, -y, f., kuřačka vodní dýmky, 4.1.1, 4.2.1, 3.3.1.1

dýmkařský, vztahující se k vodním dýmkařům nebo ke komunitě jejich uživatelů, 4.1.2, 3.3.1.1

dýmkosaurus, -a, m., dlouholetý kuřák vodní dýmky, 4.1.1, 4.2.1, 3.3.1.4

dýmovat, ned., kouřit vodní dýmku, 4.1.3, 4.4.1, viz dýmit, šišovat, vodnit

E

ejmina, -y, f., vodní dýmka značky Amy, 4.1.1, 4.2.4, 3.3.1.1

F

farec, -e, m., vodní dýmka, 4.1.1, 4.2.4, 3.3.2.3, 4.4.1, viz dýmka, pipe, šiša, vodárna, vod'áro, vodnice, vod'ule

frstfleš, -e, m., první sběr čaje, 4.1.1, 4.2.2, 3.3.2.2, 4.4.1, viz prvák

G

gruzínek, -e, m., gruzínský čaj, 4.1.1, 4.2.2, 3.3.1.2

H

háemesko, -a, n., typ korunky HMS, 4.1.1, 4.2.4, 3.3.1.3

hlína, -y, f., čaj pu-erh, 4.1.1, 4.2.2, 3.3.2.1, metonymizace, 4.4.1, int., viz bambusák, dědek, hliňák, plíšňák, ponožky, staroch, šučko, výluh z hlíny

hliňák, -a, m., čaj pu-erh, 4.1.1, 4.2.2, 3.3.1.1, 4.4.1, expr., viz bambusák, dědek, hlína, plíšňák, ponožky, staroch, šučko, výluh z hlíny

hnízdo, -a, n., čajovna, 4.1.1, 4.2.6, 3.3.2.1, metonymizace, 4.4.1, 4.4.2, int., viz čajda, čajirna, čajka

hnízdo, -a, n., slisovaný čaj pu-erh, 4.1.1, 4.2.2, 3.3.2.1, metaforizace, 4.4.1, 4.4.2, int., viz cihla, kámen, koláč, puk, tabulka čokolády

CH

chladítko, -a, n., nádoba sloužící k ochlazení vody na požadovanou teplotu, 4.1.1, 4.2.3, 3.3.1.1

J

jablíčko, -a, n., typ korunky, 4.1.1, 4.2.4, 3.3.2.1, metaforizace, expr.

japonec, -e, m., japonský čaj, 4.1.1, 4.2.2, 3.3.1.2

jasmíňák, -u, n., jasmínový čaj, 4.1.1, 4.2.2, 3.3.1.2

jehly, -el, f., čaj Stříbrné jehly (Yin Zhen), 4.1.1, 4.2.2, 3.3.1.2

jít na farec, fr., jít do čajovny na vodní dýmku, 4.1.3

jogíčko, -a, n., čaj Yogi Masala, 4.1.1, 4.2.2, 3.3.1.1, expr.

K

kabel, -u, m., šlauch k vodní dýmce, 4.1.1, 4.2.4, 3.3.2.3

kabuséčko, -a, n., čaj Kabusé, 4.1.1, 4.2.2, 3.3.1.1, expr.

kája, -y, f., vodní dýmka značky Kaya, 4.1.1, 4.2.4, 3.3.2.2

kámen, -e, m., slisovaný čaj pu-erh, 4.1.1, 4.2.2, 3.3.2.1, metaforizace, 4.4.1, int., viz cihla, hnízdo, koláč, puk, tabulka čokolády

karafa, -y, f., váza vodní dýmky, 4.1.1, 4.2.4, 3.3.2.3

karkád'o, -a, n., nápoj karkade z ibišku súdánského, 4.1.1, 4.2.2, 3.3.1.1, expr.

kokosák, -u, m., kokosový uhlík, 4.1.1, 4.2.4, 3.3.1.2, int.

koláč, -e, m., slisovaný čaj pu-erh, 4.1.1, 4.2.2, 3.3.2.1, metaforizace, 4.4.1, int., viz cihla, hnízdo, kámen, puk, tabulka čokolády

komín, -u, m., vrchní část korunky typu badcha, 4.1.1, 4.2.4, 3.3.2.1, metaforizace, int.

kotel, -e, m., místo, kde se nahřívají uhlíky do vodní dýmky, 4.1.1, 4.2.4, 3.3.2.1, metaforizace, 4.4.2, int.

kotel, -e, m., součást vodní dýmky určená pro umístění uhlíků, 4.1.1, 4.2.4, 3.3.2.1, metaforizace, 4.4.2, int.

kráska, -y, f., čaj Orientální kráska (Oriental Beauty), 4.1.1, 4.2.2, 3.3.1.2

kroužkovat, ned., tvořit kroužky vyfoukáváním dýmu, 4.1.3

L

ledák, -u, m., ledový čaj, 4.1.1, 4.2.2, 3.3.1.2

M

mačule, -e, f., čaj matcha, 4.1.1, 4.2.2, 3.3.1.1, expr.

magorák, -a, m., velmi silný čaj, 4.1.1, 4.2.2, 3.3.1.1, expr.

mát'ák, -u, m., máťový čaj, 4.1.1, 4.2.2, 3.3.1.2

matéčko, -a, n., maté, 4.1.1, 4.2.2, 3.3.1.1

meditéčko, -a, n., tabák značky Medité, 4.1.1, 4.2.4, 3.3.1.1

medúza, -y, f., typ vodní dýmky připomínající svým tvarem medúzu, 4.1.1, 4.2.4, 3.3.2.1, metaforizace

mládě, -te, n., nezletilý návštěvník čajovny, 4.1.1, 4.2.1, 3.3.2.1, metonymizace

mléčňák, -u, m., čaj mléčný oolong, 4.1.1, 4.2.2, 3.3.1.2, 3.3.1.2, 4.4.1, viz mlíčník

mlíčník, -u, m., čaj mléčný oolong, 4.1.1, 4.2.2, 3.3.1.2, 3.3.1.2, 4.4.1, int., viz mléčňák

moře, -e, n., čajové moře, 4.1.1, 4.2.3, 3.3.1.2

mrtvý, o vodní dýmce, která obsahuje po dlouhém kouření už jen spálený tabák, 4.1.2, 3.3.2.1, metonymizace

N

na Araba, fr., způsob přípravy vodní dýmky

na slejvání, fr., způsob přípravy čaje

nabíjení, -í, n., naplnění korunky tabákem, 4.1.1, 4.2.5, 3.3.1.1, 4.4.1, viz nabití

nabít, dok., naplnit korunku tabákem, 4.1.3, 4.4.1, viz nakotlit

nabití, -í, n., naplnění korunky tabákem, 4.1.1, 4.2.5, 3.3.1.1, 4.4.1, viz nabíjení

nafluffovat, dok., rozdrobit tabák do korunky, 4.1.3

nakotlit, dok., naplnit korunku tabákem, 4.1.3, 4.4.1, viz nabít

nastřelit se, dok., získat energii z kofeinu obsaženého v čaji, 4.1.3

O

opice, -e, f., čaj bílá opice (Bai Mao Hou), 4.1.1, 4.2.2, 3.3.1.2, 4.4.2, int.

opice, -e, f., čaj zelená opice (Lu Mao Hou), 4.1.1, 4.2.2, 3.3.1.2, 4.4.2, int.

P

pipe, -e, f., vodní dýmka, 4.1.1, 4.2.4, 3.3.2.2, 4.4.1, viz dýmka, farec, šiša, vodárna, vod'áro, vodnice, vod'ule

pivoňka, -y, f., čaj bílá pivoňka (Pai Mu Tan), 4.1.1, 4.2.2, 3.3.1.2

plíšňák, -u, m., čaj pu-erh, 4.1.1, 4.2.2, 3.3.1.1, 4.4.1, expr., viz bambusák, dědek, hlína, hlíňák, ponožky, staroch, šučko, výluh z hlíny

podbíjení, -í, n., naplnění korunky menším množstvím tabáku, 4.1.1, 4.2.5, 3.3.1.1,

podbít, dok., naplnit korunku menším množstvím tabáku, 4.1.3

ponožky, -žek, f., čaj pu-erh, 4.1.1, 4.2.2, 3.3.2.1, metonymizace, 4.4.1, expr., viz bambusák, dědek, hlína, hlíňák, plíšňák, staroch, šučko, výluh z hlíny

popel, -u, m., čaj lapsang souchong, 4.1.1, 4.2.2, 3.3.2.1, metonymizace, 4.4.1, int., viz uzeňák

popelník, -u, m., tácek k oklepávání uhlíků, 4.1.1, 4.2.4, 3.3.2.1, metonymizace

pražňák, -a, m., pražený čaj, 4.1.1, 4.2.2, 3.3.1.2

prcek, -a, m., malá vodní dýmka, 4.1.1, 4.2.4, 3.3.2.1, metaforizace, int.

prvák, -u, m., první sběr čaje, 4.1.1, 4.2.2, 3.3.1.2, int., 4.4.1, viz frstfleš

přečajovat se, dok., vypít velké množství silného čaje, 4.1.3, 4.4.1, viz zčajovat se

přepálit, dok., nabrat do plic velké množství kouře, 4.1.3, 4.4.1, int., viz přetáhnout

přetáhnout, dok., nabrat do plic velké množství kouře, 4.1.3, 4.4.1, 4.4.2, int., viz přepálit

přetáhnout, dok., nechat vylouhovat čaj déle, než je doporučená doba louhování, 4.1.3, 4.4.2, int.

puk, -u, m., slisovaný čaj pu-erh, 4.1.1, 4.2.2, 3.3.2.1, metaforizace, 4.4.1, int., viz cihla, hnízdo, kámen, koláč, tabulka čokolády

R

rojbošek, -a, m., čaj roibos, 4.1.1, 4.2.2, 3.3.1.1, expr.

rozohnit, dok., rozpálit uhlíky, 4.1.3

roztahat, dok., nabírat kouř do plic, dokud není dýmka připravená k použití, 4.1.3

rychlzápalák, -u, m., rychlzápalný uhlík, 4.1.1, 4.2.4, 3.3.1.2

ryzěčko, -a, n., čaj rize, 4.1.1, 4.2.2, 3.3.1.1

rýže, -e, f., čaj genmaicha, 4.1.1, 4.2.2, 3.3.2.1, metonymizace

S

sekáč, -e, m., druhý sběr čaje, 4.1.1, 4.2.2, 3.3.2.2, 4.4.1, int., viz druhák

skleněnka, -y, f., skleněná vodní dýmka, 4.1.1, 4.2.4, 3.3.1.1

slejšátko, -a, n., malý džbáněk nebo nádobka, 4.1.1, 4.2.3, 3.3.1.1

staroch, -a, m., čaj pu-erh, 4.1.1, 4.2.2, 3.3.2.1, metonymizace, 4.4.1, expr., int., viz bambusák, dědek, hlína, hlíňák, plísňák, ponožky, šučko, výluh z hlíny

studna, -y, f., čaj dračí studna (Long Jing), 4.1.1, 4.2.2, 3.3.1.2, 4.4.1, viz dračice, dračinec, drak

světlotá, -y, f., světlý typ tabáku, 4.1.1, 4.2.4, 3.3.1.2

Š

šíša, -y, f., vodní dýmka, 4.1.1, 4.2.4, 3.3.2.2, 4.4.1, viz dýmka, farec, pipe, vodárna, vod'áro, vodnice, vod'ule

šíšovat, ned., kouřit vodní dýmku, 4.1.3, 4.4.1, viz dýmit, dýmovat, vodnit

šnek, -a, m., alobal sloužící k udržení uhlíků ve větší vzdálenosti od tabáku, 4.1.1, 4.2.4, 3.3.2.1, metaforizace

špunt, -a, m., malý šálek na čaj, 4.1.1, 4.2.3, 3.3.2.1, metaforizace, int.

šučko, -a, n., čaj pu-erh, 4.1.1, 4.2.2, 3.3.2.2, 4.4.1, viz bambusák, dědek, hlína, hlíňák, plísňák, ponožky, staroch, výluh z hlíny

šušeh, -e, m., čaj Shui Xianh, 4.1.1, 4.2.2, 3.3.2.2,

T

taboš, -e, m., tabák, 4.1.1, 4.2.4, 3.3.1.1

tabulka čokolády, fr., slisovaný čaj pu-erh, 4.4.1, viz cihla, hnízdo, kámen, koláč, puk

tamara, -y, f., čaj Tamaryokucha, 4.1.1, 4.2.2, 3.3.1.3

tendž, -e, m., tabák značky Tangiers, 4.1.1, 4.2.4, 3.3.2.2

tetěčko, -a, n., čaj Dong Ding, 4.1.1, 4.2.2, 3.3.2.2

tovaryš, -e, m., zaměstnanec čajovny, 4.1.1, 4.2.1, 3.3.2.3, 4.4.1, viz čajkař, čajmajstr, čajman, čajmen, čajmistr, čajník, čajovník

tunt'a, -y, m., čaj Tung Ting, 4.1.1, 4.2.2, 3.3.2.2

týdžej, -e, m., osoba, která vybírá a připravuje čaje, 4.1.1, 4.2.1, 3.3.1.3

tykev, -e, f., nádoba určená k pití maté, 4.1.1, 4.2.3, 3.3.2.1, metaforizace

U

uhec, -ce, m., uhlík, 4.1.1, 4.2.4, 3.3.1.1

ulongáč, -e, m., čaj oolong, 4.1.1, 4.2.2, 3.3.1.1

uzeňák, -u, m., čaj lapsang souchong, 4.1.1, 4.2.2, 3.3.1.1, 4.4.1, viz popel

V

vietnamec, -e, m., vietnamský čaj, 4.1.1, 4.2.2, 3.3.1.2

víla, -y, f., čaj vodní víla (shuixian), 4.1.1, 4.2.2, 3.3.1.2

vodárna, -y, f., vodní dýmka, 4.1.1, 4.2.4, 3.3.1.2, 4.4.1, viz dýmka, farec, pipe, šíša, vod'áro, vodnice, vod'ule

vod'áro, -a, n., vodní dýmka, 4.1.1, 4.2.4, 3.3.1.2, 4.4.1, viz dýmka, farec, pipe, šíša, vodárna, vodnice, vod'ule

vodnění, -í, n., kouření vodní dýmky, 4.1.1, 4.2.5, 3.3.1.1, 4.4.1, viz dýmení, dýmkaření

vodnice, -e, f., vodní dýmka, 4.1.1, 4.2.4, 3.3.1.2, 4.4.1, viz dýmka, farec, pipe, šíša, vodárna, vod'áro, vod'ule

vodnit, ned., kouřit vodní dýmku, 4.1.3, 4.4.1, viz dýmit, dýmovat, šíšovat

vod'ule, -e, f., vodní dýmka, 4.1.1, 4.2.4, 3.3.1.2, 4.4.1, viz dýmka, farec, pipe, šíša, vodárna, vod'áro, vodnice

výluh z hlíny, fr., čaj pu-erh, 4.4.1, viz bambusák, dědek, hlína, hlíňák, plíšňák, ponožky, staroch, šučko

Z

začajovat, dok., dát si čaj, 4.1.3

zavodnit, dok., dát si vodní dýmku, 4.1.3

zčajovaný, o člověku, který vypil velké množství silného čaje, 4.1.2, 3.3.1.1

zčajovat se, dok., vypít velké množství silného čaje, 4.1.3, 4.4.1, viz přechaťovat se

zdýmený, o člověku, který vykouřil velké množství tabáku nebo kouřil příliš dlouho,

4.1.2, 3.3.1.1

zeleň, -e, f., zelený čaj, 4.1.1, 4.2.2, 3.3.1.2, 4.4.1, int., viz zeleňák

zeleňák, -a, m., zelený čaj, 4.1.1, 4.2.2, 3.3.1.2, 4.4.1, viz zeleň

zpěťňák, -u, m., zpětný ventil na vodní dýmce, 4.1.1, 4.2.4, 3.3.1.2

Ž

žlut'ák, -a, m., žlutý čaj, 4.1.1, 4.2.2, 3.3.1.2, int.

6 ZÁVĚR

Úkolem této práce bylo vyhledat názory na problematiku sociolektu v odborné literatuře, dále charakterizovat prostředí užívající daný slang a doplnit vlastním sběrem sociolektismů a jejich klasifikací. Pro sběr sociolektismů jsem využila metodu poslechovou, excerpci zájmových blogů na internetu a metodu dotazníkovou. Dotazník vyplnilo celkem 77 respondentů. Dotazník je také vložený do této práce. Viz příloha č. 4.

Použitím těchto metod jsem získala 182 sociolektismů. Excerpovala jsem zájmové blogy, konkrétně blog Dýmkařův koutek a Blog člověka překvapeného čajem. Metodu poslechovou jsem uplatnila v Kamenné čajovně v Plzni a v Dobré čajovně Plzeň. Tuto metodu jsem doplnila o rozhovor se zaměstnanci čajoven. Pro tvorbu dotazníku jsem využila internetovou službu Formuláře Google.

Po získání jazykového materiálu jsem jej analyzovala z hledisek jazykových i mimojazykových. U sociolektů jsem zkoumala morfologickou a lexikologickou rovinu. V případě mimojazykových hledisek mě zajímal věk respondentů a z jakého kraje pocházejí.

Pro tvorbu slovníku sociolektismů bylo potřeba získaný jazykový materiál rozdělit na víceslovné lexémy a jednoslovné lexémy. Jednoslovné lexémy jsem rozdělila podle slovnědruhové příslušnosti na substantiva, adjektiva a verba. Následně jsem je rozdělila dle způsobu tvoření do kategorií podřazených postupu transformačnímu nebo transpozičnímu. Substantiva jsem roztrídila podle zařazení k jednotlivým sémantickým skupinám. Významové vztahy synonymie a homonymie byly určovány jak u jednoslovných lexémů, tak u frazeologismů.

V úvodu této práce jsem si vytyčila tři hypotézy, k nimž se nyní vracím. Nejprve jsem předpokládala, že se v sociolektu v prostředí čajovny budou vyskytovat interslangismy z oblastí restaurací a kaváren. Tato hypotéza se nepotvrdila, nicméně se mezi sebranými výrazy objevilo několik interslangismů z jiných oblastí. Například z věžeňského a dopravního slangu (černoch), z tiskařského slangu (černota), ze sportovního slangu (prcek), ze studentského a včelařského slangu (prvák) a z mysliveckého slangu (zeleň). Lze se domnívat, že nepotvrzení této hypotézy svědčí o neprovázanosti čajoven s ostatními pohostinskými zařízeními.

Druhá hypotéza předpokládala u zkoumaného sociolektu výskyt snahy o ozvláštnění pojmenování u jednotlivých sociolektismů. Tato hypotéza se potvrdila, jelikož v sebraných výrazech se vyskytuje mnoho synonymních výrazů. Roli zde hrají i uživatelé daného sociolektu. Dle Jaroslava Hubáčka je u mladých příslušníků slangového prostředí zvlášť patrná snaha o neotřelé, vtipné a často i expresivní vyjádření.³² Poměrně velká míra expresivity se mezi získanými výrazy skutečně vyskytuje (například: dardžásek, domeček, rojbošek), což svědčí o citové zainteresovanosti uživatelů tohoto sociolektu. Expresivitu jednotlivých výrazů jsem označovala po rozhovoru se zaměstnanci čajoven a také na základě vlastní zkušenosti. Snažila jsem se, aby zde byla uplatněna velká míra objektivity, ovšem v případě problematiky expresivity a jejího zkoumání je objektivita relativní a může zde převážit subjektivní pohled na věc.

Poslední hypotéza se týkala slovnědruhové charakteristiky sociolektismů. Předpokládala jsem, že největší část slangových výrazů bude z největší části tvořená substantivy, následovaná verby. Tato hypotéza se potvrdila. Substantiva tvoří 81% všech sebraných výrazů a verba jich tvoří 13%. Zbývajících 6% tvoří adjektiva spolu s frazeologismy. Viz graf č. 1.

Z hlediska slovotvorných postupů je nejproduktivnější derivace sufixální, tímto postupem je utvořeno 51 sociolektismů, následuje univerbizace s 44 sociolektismy. Nejproduktivnějším neslovotvorným postupem je přenesení významu, tímto postupem je utvořeno 29 sociolektismů. Dalším neslovotvorným postupem je přejímání z jiných jazyků s 12 sociolektismy. Nejméně frekventovaným postupem je naopak zkracování a přejímání z jiných útvarů národního jazyka. Jak zkracováním, tak i přejímáním z jiných útvarů národního jazyka jsou utvořeny pouze čtyři sociolektismy.

V rámci sémantických skupin je nejpočetněji zastoupena skupina zahrnující názvy čajů (bělouš, jogíčko, šučko), následuje skupina s názvy osob (čajovník, dýmkař, tovaryš). Na pomyslném třetím místě je skupina s názvy nástrojů a prostředků souvisejících s vodní dýmkou (bublátko, karafa, vodnice). Naopak nejméně početná je skupina místních názvů, která zahrnuje jen pět sociolektismů.

U získaných lexémů jsem dále zkoumala významové vztahy synonymie a homonymie. Nejdelší synonymní řada má devět členů, přičemž všechny tyto lexémy označují čaj pu-erh. Druhá nejdelší synonymní řada má osm členů označujících vodní

³² JAROSLAV HUBÁČEK: O českých slanzích, s. 26.

dýmku. Synonymních řad se v mém sběru sociolektismů objevilo více. Vysvětlují si to tím, že členové „čajovnické“ komunity tímto projevují svou kreativitu a snahu o ozvláštnění své mluvy. Velké množství synonym je také jedním z typických znaků zájmových slangů. Homonymie se mezi získanými sociolektismy vyskytuje také, a to konkrétně v šesti případech. Patrné je to například u hesla černota, které označuje jak černý typ tabáku, tak černý čaj.

Z hlediska mimojazykových aspektů jsem v dotazníku zkoumala věk respondentů a také jejich bydliště, respektive kraj, v němž žijí. Z celkového počtu 77 respondentů je 35% respondentů ve věku 20 až 26 let, 27% ve věku 30 až 39 let a 20% ve věku 26 až 29 let. Toto jsou nejpočetněji zastoupené skupiny podle věku. Kompletní data viz graf č. 2. Dotazníkového šetření se účastnili respondenti z celé republiky, přičemž každý kraj byl zastoupen alespoň jedním respondentem. Dotazníkové šetření zkoumalo i četnost návštěv daného prostředí. 51% respondentů navštěvuje pravidelně čajovnu, a to minimálně jednou týdně. 31% respondentů navštěvuje čajovnu minimálně jednou měsíčně. 18% respondentů pak navštěvuje čajovnu méně než jednou měsíčně. Viz graf č. 3.

Poněvadž je sociolekt v prostředí čajovny poměrně mladý s krátkou tradicí, není zatím důvod se obávat zániku starších sociolektismů. Spíše se domnívám, že budou sociolektismy přibývat spolu s novými technologiemi a nástroji především v oblasti vodních dýmek. Na druhou stranu je ale už nyní patrná snaha čajoven zaujmout širší spektrum lidí a nalákat potenciální zákazníky právě jistou otevřeností ve směru komunikace s vnějším světem.

7 RESUMÉ

The theme of this work is the sociolect in the environment of tearooms. The notion sociolect is used in this work as a superordinate term to slang, jargon and argot. In the theoretical part, there is defined the border between slang and jargon (or professional slang). The border between these two terms is quite unrestricted. I also describe the stratification of the national language and its structures. In the closing part of the theoretical part, the transforming and trans-positional methods are defined when forming sociolectisms. There are also described the characteristics of the environment of tearooms and the users of the sociolect.

In the practical part, I analyzed the collected words by the way these were created. Several methods were used to collect the language material – the listening method, the questionnaire method and the method of excerption. In total, I collected 182 sociolectisms. A dictionary of collected sociolectisms is integral to this part of the work. The dictionary consists of a definition of every word, its part of speech and its semantic category. There can also be seen in the dictionary, whether the word is expressive or whether it is an interslangism. The results of my hypotheses and the results of the language analyses are described in the final part of this work.

8 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- HUBÁČEK, J. K současnému stavu zkoumání sociolektů. In: Sborník přednášek z 8. konference o slangu a argotu. 1.vyd. Plzeň: Pedagogická fakulta ZČU v Plzni. 2008.
- HUBÁČEK, J. Malý slovník českých slangů. 1.vyd. Ostrava: Profil. 1988.
- HUBÁČEK, J. O českých slanzích. 2.vyd. Ostrava: Profil. 1981.
- KLIMEŠ, L. Komentovaný přehled výzkumu slangu v Československu, v České republice a ve Slovenské republice v letech 1920-1996. 1.vyd. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni. 1997.
- KOL. Encyklopedický slovník češtiny. 1.vyd. Praha: Lidové noviny. 2002.
- KOL. Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost. 3.vyd. Praha: Academia. 2007.
- KOPÁČEK, J. Dýmkařská bichle. 1. vyd. Brno: CPress. 2018.
- KOPEČNÝ, F. K etymologii slov slang, žargón, argot. In: Sborník prací z II. konference o slangu a argotu v Plzni. Plzeň, 1982.
- ŠMILAUER, V. Nauka o českém jazyku. 6. vyd. Praha. 1982.
- THOMOVÁ, S; THOMA, Z; THOMA, M. Příběh čaje. Praha: Argo, 2002.

Elektronický zdroj

- BINKOVÁ, K. Život jako čajový obřad aneb o subkultuře čajařů v ČR [online]. Praha, 2009. [cit. 2020-03-14]. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Fakulta humanitních studií, Katedra Obecné antropologie. Vedoucí práce Mgr. Martin Heřmanský. Dostupné z:
<https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/30000/DPTX_2009_2_11240_0_249617_0_67182.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Blog člověka překvapeného čajem [online]. [cit. 2020-03-26]. Dostupné z:
<<https://prekvapenycajem.wordpress.com/>>
- Čajové moře [online]. [cit. 2020-03-21]. Dostupné z: <<https://www.icajove-more.cz/>>
- Dýmkařův koutek [online]. [cit. 2020-03-21]. Dostupné z:
<<https://www.dymkaruvkoutek.cz/>>

Slovník spisovného jazyka českého [online]. [cit. 2020-03-11]. Dostupné z:
<<https://ssjc.ujc.cas.cz/>>

Nový encyklopedický slovník češtiny online [online]. [cit. 2020-03-06]. Dostupné z:
<<https://www.czechency.org/>>

9 PŘÍLOHY

PŘÍLOHA Č. 1

Seznam zkratk

č. – číslo

dok. – dokonavý vid

expr. – expresivní výraz

f. – femininum

fr. – frazeologismus

int. – interslangismus

m. – maskulinum

n. – neutrum

např. – například

ned. – nedokonavý vid

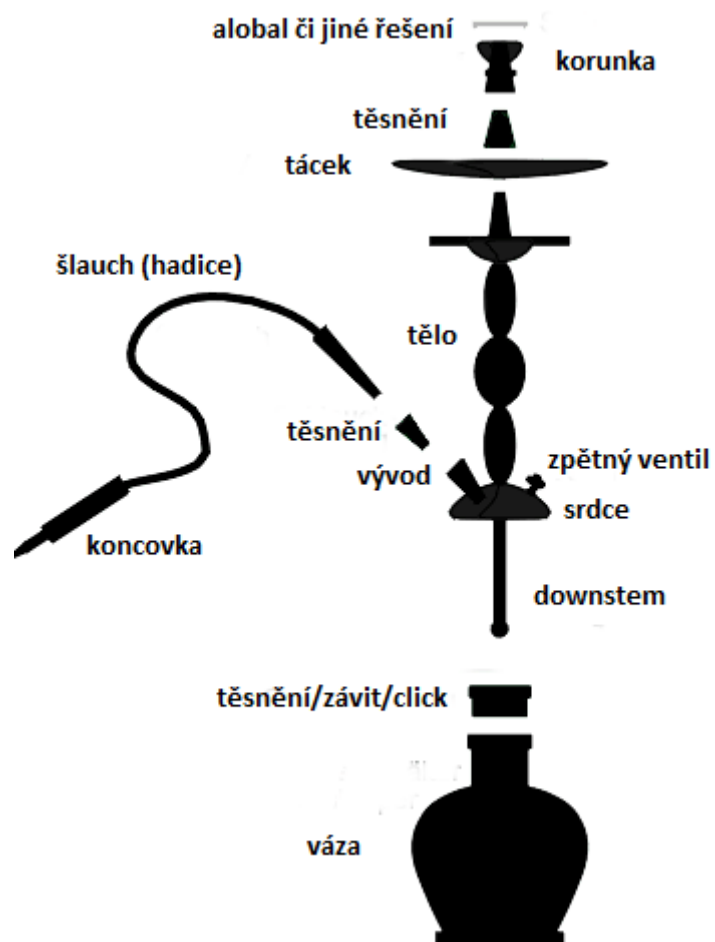
obr. – obrázek

PŘÍLOHA Č. 2

Obrazová příloha

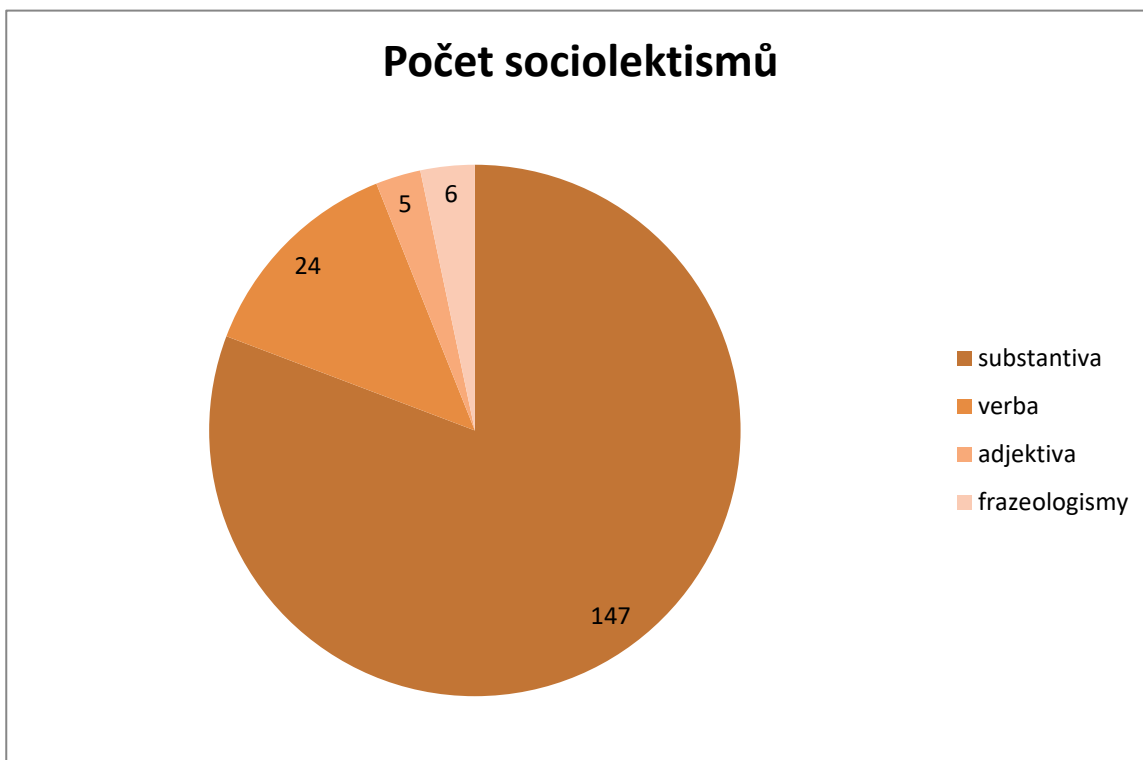
obr. č. 1:

Schéma vodní dýmky (zdroj: Dýmkařův koutek)

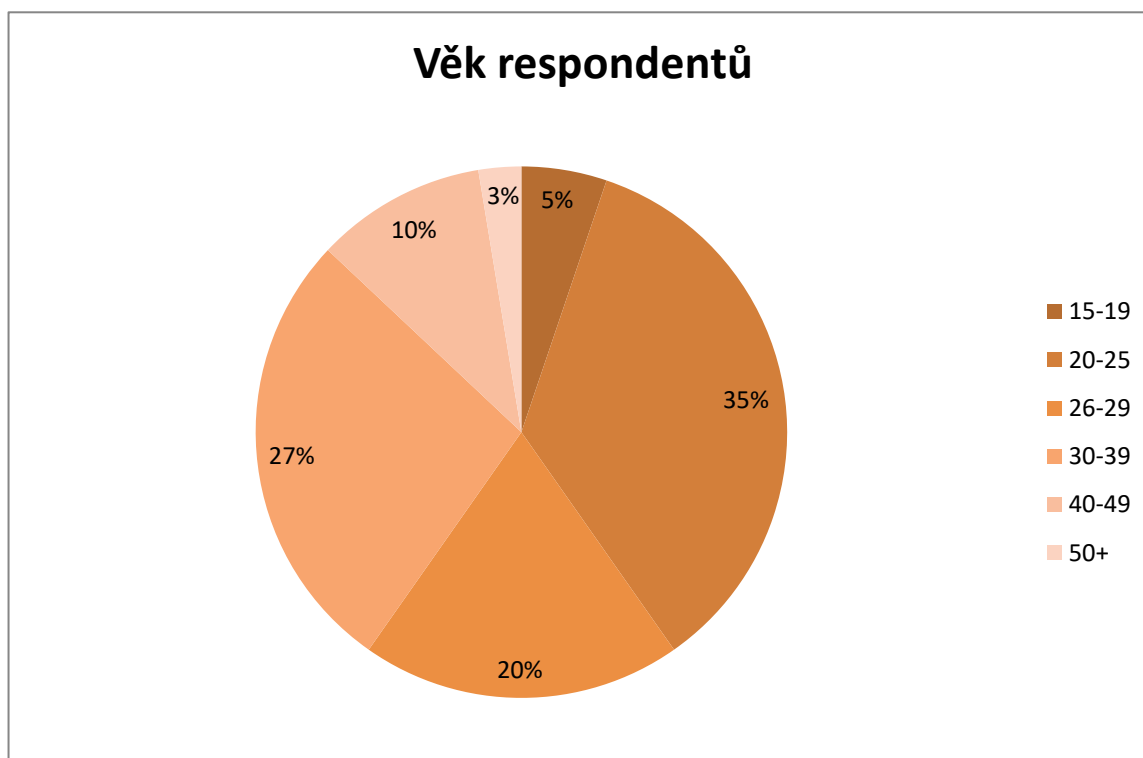

PŘÍLOHA Č. 3

graf č. 1:

graf č. 2:

graf č. 3:

PŘÍLOHA Č. 4

Sociolekt (slang) v prostředí čajovny – dotazník

1. Jak často navštěvujete čajovnu?
 - Každý den
 - Několikrát týdně
 - Jednou týdně
 - Několikrát měsíčně
 - Jednou měsíčně
 - Méně než jednou měsíčně
2. Jakými názvy označujete čajovnu? (např.: čajka)
3. Jakými názvy označujete zaměstnance čajovny? (např.: čajmen)
4. Jakými názvy označujete návštěvníky čajovny?
5. Vypište co nejvíce označení pro různé druhy čajů/nečajů: (např.: mléčňák, matéčko)
6. Vypište co nejvíce označení pro čaj puerh:
7. Jakými názvy označujete činnosti související s pitím čaje? (např.: čajit)
8. Jakými názvy označujete činnosti související s dýmením dýmky? (např.: roztahat)
9. Vypište co nejvíce názvů označujících vodní dýmku:
10. Vypište co nejvíce názvů označujících části vodní dýmky:
11. Jakými názvy označujete různé typy vodních dýmek?
12. Jakými názvy označujete různé druhy tabáků? (např.: světlotá)
13. Kolik je vám let?
 - 15-19
 - 20-25
 - 26-29
 - 30-39

40-49

50+

14. Ve kterém kraji žijete?

Hlavní město Praha

Středočeský kraj

Jihočeský kraj

Plzeňský kraj

Karlovarský kraj

Ústecký kraj

Liberecký kraj

Královéhradecký kraj

Pardubický kraj

Kraj Vysočina

Jihomoravský kraj

Olomoucký kraj

Zlínský kraj

Moravskoslezský kraj